

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І. І. МЕЧНИКОВА

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з навчальної роботи

_____

проф. СТРЕЛЬЦОВ Є.Л.

“ ____ ” _____ 200 _ р.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра філософії і основ загальногуманітарного знання

Р О Б О Ч А П Р О Г Р А М А

спецкурсу “Ментальні основи світогляду”

Для спеціальності 6.030101 – “Філософія” напряму підготовки
0301- «Філософія».

Освітньо-кваліфікаційний рівень - бакалавр

ОНУ - філософський факультет - 2005

Структура курсу		Форма навчання	
		денна	заочна
Курс та семестр вивчення		III	II
Характеристика навчального курсу		спецкурс	
Кількість кредитів, відповідних ECTS			
Загальна кількість годин на вивчення дисципліни		54	
З них:	Лекційні	28	
	Семінари		
	Практичні (лабораторні)		
	Самостійна робота студента	3	
Тижневих годин		-	
Кількість модулів		3	
Кількість змістовних модулів		3	
Форма підсумкового контролю (залік)		залік	

Авторська розробка

“ ___ ” _____ 200__ р. викладач _____ Погорелов О. Ф.
(підпис)

Затверджено на засіданні кафедри філософії і основ загальногуманітарного знання

" ___ " _____ 200__ р. завідувач _____ О. Ф. Погорелов
(підпис)

1. МЕТА І ЗАДАЧІ ДИСЦИПЛІНИ, ЇЇ МІСЦЕ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.

1.1. Місце дисципліни в навчальному процесі.

Спецкурс «Ментальні основи світогляду» частково спирається на «Філософію», «Історію філософії», «Культурологію».

Знання, здобуті студентами при вивченні спецкурсу, можуть використовуватися при вивченні таких дисциплін як «Філософська антропологія», «Релігієзнавство», «Етика» .

1.2. Мета викладання дисципліни.

Метою викладання спецкурсу «Ментальні основи світогляду» є досягнення розуміння студентами того, що креативність свідомості є головним фактором, який визначає ситуацію людини у світі.

Задачі вивчення дисципліни: досягнення студентами розуміння життєвого значення світогляду для людини, її творчої сутності.

Студент повинен знати:

- основні виміри людського буття
- особливості філософії як світогляду
- особливості базових видів діяльності людини
- ментальні основи історичних типів світогляду
- специфіку креацій рефлексивної та саморефлексивної свідомості

Студент повинен вміти:

- давати порівняльний аналіз філософського та наукового пізнання дійсності
- розкривати особливості кожного історичного етапу духовного розвитку людини
- визначати особисту світоглядну позицію та вміти її обґрунтувати
- здійснювати філософський аналіз існуючих концепцій свідомості
- аналізувати ментальні витоки людського буття

2.1. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

№ теми	Назви модулів і тем	Всього годин	
		Лекції	Семінари
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Креативність свідомості як підстава вільного відношення людини до природи		
1	Філософія як світогляд	4	
2	Дискусія навколо філософії як світогляду	2	
3	Креативна природа свідомості: первинні об'єктивації свідомості як базові елементи людського буття.	4	
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Рефлексивна (предметна) свідомість	4	
4	Мовна та знарядійна об'єктивації свідомості	2	
5	Соціальна об'єктивація свідомості		
6	Рефлексивна свідомість і саморефлексивна свідомість (самосвідомість)	4	
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Само рефлексивна (непредметна) свідомість	2	
7	Я як самокреація саморефлексивної свідомості	2	
8	Я і Абсолют: духовний вимір людського буття	2	
9	Концепції «Я» в історії філософії	2	
10	Світоглядна об'єктивація свідомості	4	
	Усього годин	28	

2.2. ПРОГРАМА КУРСУ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Креативність свідомості як підстава вільного відношення людини до природи

Т е м а 1 . Ф і л о с о ф і я я к с в і т о г л я д

Світоглядна природа філософського знання. Порівняльний аналіз філософської та наукової раціональності. Відмінність філософського поняття від наукового за змістом та способом здобуття. Надчуттєвий виток філософського знання. Філософія як пізнання дійсності через пізнання Абсолюту (першопочаток). Порівняльний аналіз філософської та наукової порівняльний аналіз філософської та наукової картин світу.

Т е м а 2 . Д и с к у с і я н а в к о л о ф і л о -
с о ф і ї я к с в і т о г л я д у

I. Кант про неможливість метафізики як науки. Зв'язок його вчення про категорії розсудку із запереченням теоретичного знання про світ. Критика ствердження О. Конта про заміну філософії як світогляду наукою. Критичний аналіз положення Е. Гуссерля про світоглядну філософію як мудрість, а не знання. Аргументація М. Хайдеггера про неможливість світогляду як завдання філософії.

Т е м а 3 . К р е а т и в н а п р и р о д а с в і -
д о м о с т і : п е р в и н н і о б ' е к т и в а ц і ї
с в і д о м о с т і я к б а з о в і е л e м e н т и
л ю д с ь к о г о б у т т я .

Мова, знаряддя, соціальна організація і світогляд як первинні об'єктивації свідомості. Визначення їх як базових елементів людського буття. Поняття об'єктивації як процесу приведення зовнішнього, природного у відповідність до кремації свідомості. Об'єктивація як вираз вільного відношення людини до природи. Креативність свідомості як підстава вільного відношення людини до природи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Рефлексивна (предметна) свідомість

Т е м а 4 . М о в н а т а з н а р я д і й н а
о б ' е к т и в а ц і ї с в і д о м о с т і

Мовна об'єктивація свідомості як вираз вільного відношення людини до «звуку». Приведення звуку у відповідність з будь якою кремацією свідомості як перетворення «звуку» у (рос. «членораздельный звук»), тобто в слово. Семасіологічна та номінативна функція слова.. Знарядійна об'єктивація як вираз вільного відношення людини до конкретної природної речі. Приведення останньої у відповідність до

зрядної креації свідомості як процес утворення штучного зряддя. Спонтанність первинної мовної та зряддїної об'єктивацїї.

Тема 5. Соціальна об'єктивація свідомості

Соціальна об'єктивація свідомості як вираз вільного відношення людини до своєї інстинктивної поведінки. Приведення інстинктивної поведінки у відповідність до креації свідомості, яка змістовно виключає інстинкт, фактор біологічної мотивації поведінки як перетворення біологічної поведінки у небіологічну, тобто соціальну. Заміщення біологічного регулятору поведінки на протилежній йому за своєю природою, який виступає по відношенню до першого як заборони. Визначення первісних заборон як табу. Спонтанний характер первинної соціальної об'єктивації свідомості.

Тема 6. Рефлексивна свідомість і саморефлексивна свідомість (самосвідомість)

Загальне визначення свідомості як автономного центру продуктивної активності. Два види креації свідомості предметно-змістовні та не предметні (сміслові) креації. Визначення предметної свідомості, як такої, що зв'язана з діяльністю органів відчуття і продукує креації з інтенцією до матеріального втілення (предметні креації). Рефлексивність предметної свідомості. Визначення не предметної свідомості, як такої, що продукує креації без інтенції до матеріального втілення (сміслові, духовно-буттєві). Саморефлексивність не предметної свідомості.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Саморефлексивна (не предметна) свідомість

Тема 7. Як самокреація саморефлексивної свідомості

Самоотожнювання свідомості, спрямованої на саму себе, як креативний механізм саморефлексії. Самоконституювання саморефлексивної свідомості у моменті свого обожнення як Я. Як самокреація свідомості, спрямованої на себе. Духовно-буттєва природа Я. Іменування Я Ідентифікація Я зі своїм ім'ям. Ім'я як слово, яким іменується Я як безтілесна, духовна сутність людини.

Тема 8. Я і Абсолют: духовний вимір людського буття

Внутрішня відокремленість людини від природи у цілому через своє Я. Перевищення масштабу людського існування масштабу природного існування. Одноприродність Я і Абсолюта. Спонтанна співвіднесеність Я з Абсолютом як спонтанне самоотожднення з ним. Продукування Я креації, що містить уяву про Абсолют. Відношення «Я – Абсолют» як граничне, бо не існує більшого по своєму масштабу, ніж воно; як універсальний масштаб людського існування.

Тема 9. Концепції «Я» в історії філософії

Концепції «Я», що належать Р. Декарту, І. Канту, І. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінгу, Е. Гуссерлю, К. Ясперсу, М. М. Бахтину, Г. Шпету. Розгляд цих концепцій з огляду дослідження структури самосвідомості, Я. Невизначеність структури Я у більшості з цих концепцій. Суб'єктно-об'єктна структура Я у І. Г. Фіхте і Е. Гуссерля. Помилковість про таку уяву структури свідомості. Обґрунтування суб'єктно-суб'єктної структури Я.

Тема 10. Світоглядна об'єктивація свідомості

Світоглядна об'єктивація як вираз вільного відношення людини до природи у цілому. Приведення природи у цілому у відповідність до самосвідомості, Я як процес світоглядної творчості. Світоглядна творчість як продукування самосвідомістю картини світу, яка адекватна універсальному масштабу людського існування. Смысловий характер світоглядної картини світу. Три види самопродукування саморефлексивної свідомості як три види креативних структур самосвідомості. Світогляд як універсально форма самосвідомості. Універсальність світогляду та світоглядної творчості.

3. ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ:

3.1. Основна:

1. Дитрих фон Гильдебрант. Что такое философия? – М. - СПб., 1997.
2. Хаймо Хормайстер. Что значит мыслить философски. – СПб., 2000.
3. Х. Ортега-и-Гассет. Что такое философия? – М., 1991.

4. Швырев В. С. Теоретическое и эмпирическое в научном познании. – М., 1978.
5. Зотов А. Феномен философии: о чем говорит плюрализм философских учений. // Вопросы философии. – М. - № 12. – 1991.
6. Гуссерль Э. Философия как строгая наука. – Новочеркасск, 1994.
7. Юлина Н. С. Головоломки проблемы сознания. – М., 2004.
8. Молчанов В. Исследования по феноменологии сознания. – М., 2007.
9. Бескова И. А. Эволюция и сознание: новый взгляд. – М., 2002.
10. Ирист С. Теории сознания. – М., 2000.
11. Эволюция и сознание: новый взгляд. – М., 2002.
12. Шпет Г. Внутренняя форма слова. / В кн.: Г. Шпет. Искусство как вид знания. Избранные труды по философии культуры. – М., 2007.
13. Декарт Р. Рассуждения о методе... / В кн.: Р. Декарт. Сочинения. В 2-х тт. – Т. 1. – М., 1984.
14. Кант И. Сочинения. В 6-ти тт. – Т. 3. – М., 1964.
15. Фихте И. Г. Сочинения. В 2-х тт. – Т. 1. – СПб., 1993.
16. Дмитриев Т. А. Проблема методического сомнения в философии Рене Декарта. – М., 2007.
17. Философия сознания: классика и современность: Вторые Грязновские чтения. – М., 2007.
18. Метафизика и феноменология субъективности: Исторические пролегомены к фундаментальной онтологии сознания. – СПб., 2007.

3.2. Додаткова:

1. Хайдеггер М. Введение в метафизику. – СПб., 1997.
2. Фрейденберг О. М. Миф и литература древности. – М., 1998.
3. Флоренский П. А. Имена. / В кн. П. А. Флоренский. Имена. – М. – Харьков, 1999.
4. Лосев А. Ф. Философия имени. / В кн. А. Ф. Лосев. Бытие. Имя. Космос. – М., 1993.
5. Ясперс К. Истоки истории и ее цель. / В кн. К. Ясперс. Смысл и назначение истории. – М., 1991.
6. Хайдеггер М. Основные проблемы феноменологии. – СПб., 2001.
7. Зубкова Л. Г. Язык как форма. – М., 2003.
8. Жак Ле Гофф, Николя Трюон. История тела в средние века. – М., 2008.
9. Аверинцев С. С. Два рождения европейского рационализма. / В кн. С. С. Аверинцев. Риторика и истоки европейской литературной традиции. – М., 1996.
10. Гусев С. С. Смысл возможного. – СПб., 2002.
11. Шеллинг Ф. Ранние философские сочинения. – СПб., 2000.
12. Дебельский Д. К познанию Абсолюта. – М., 1996.
13. Агафонов А. Ю. Человек как смысловая модель мира. – М., 2000.
14. Языки как образ мира. – М.- СПб., 2003.

15. Суворов О. В. Сознание и Абсолют. – М., 1999.

16. Селянов В. В. Основы рациональности. Антропологический вектор философии. – Пушкино, 2003.

5. Питання для повторення курсу.

1. Чим за своєю структурою відрізняється філософське знання від наукового?
2. Назвіть базові елементи буття людини і дайте пояснення, чому саме вони визначаються як базові?
3. Чому, на думку Канта, метафізика не може бути наукою?
4. Чим обумовлено вільне відношення людини до природи?
5. Чому знарядійна продуктивна діяльність людини є вираженням космічного виміру людського буття?
6. Розкрийте відмінність філософського знання від наукового за їх витоком.
7. Що являє собою об'єктивація свідомості у процесуальному плані?
8. Чому, на думку Канта, наука не може бути теоретичним знанням про світ?
9. Чим відрізняється знарядійна діяльність людини від знарядійної діяльності тварини?
10. Чим відрізняється філософське поняття від наукового?
11. Чому первинні об'єктивації свідомості вичерпують собою кількість можливих первісних її об'єктивацій?
12. Який зв'язок існує між вченням Канта про поняття розсудку і його запереченням метафізики як науки?
13. Розкрийте семасіологічну і номінативну функції слова.
14. Чому первинна об'єктивація свідомості має спонтанний характер?
15. Які є підстави для ствердження, що існують два види теоретичного знання відмінні за своєю природою?
16. Які аргументи наводить В. Соловйов коли заперечує закон О. Канта про три етапи розвитку людського розуму?
17. В чому виражається універсальність мови і мовної продуктивної діяльності?
18. Назвіть дві ознаки, що на вашу думку, є вираженням універсальності знаряддя, і саму «ідею» штучного знаряддя?
19. Яку ситуацію людини виражає його вільне відношення до своєї біології?
20. Чому первісна соціальна креація свідомості змістовно означає заперечення?
21. Який тип креації продукує предметна свідомість?
22. Чому Я є самокреацією саморефлексивної свідомості?
23. Чому саморефлексивна свідомість є первісною по відношенню до предметної свідомості?
24. Чим обумовлено спонтанне співвідношення Я із Абсолютом?
25. Чому світогляд є універсальною формою самосвідомості?
26. Чим обумовлено те, що масштаб існування людини перевищує масштаб існування природи?
27. В чому універсальність свідомості?

28. В чому універсальність світоглядної творчості?
29. Що є механізмом самокреації свідомості у вигляді Я?
30. Назвіть види самокреації свідомості.
31. Чому світоглядна картина світу є смисловою?
32. В чому життєвий сенс світогляду?
33. Чому предметна свідомість є рефлексивною?
34. Чи є зв'язок свідомості з чуттєвою здібністю людини умовою її креативності?
35. Чим типологічно відрізняються креації саморефлексивної свідомості від креацій предметної свідомості?

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ПРИСВОЮВАНИХ СТУДЕНТАМ:

Змістові модулі		Усього балів за теми	Усього балів за модулі
Змістовий модуль I			0 - 30
	Тема 1		
	Тема 2		
	Тема 3		
Змістовий модуль II			0 - 30
	Тема 1		
	Тема 2		
	Тема 3		
Змістовий модуль III			0 - 40
	Тема 1		
	Тема 2		
	Тема 3		
	Тема 4		
Підсумкове оцінювання			0 - 5

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

лекції, робота з книгою, пояснення, робота з філософським словником.

8. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ:

підсумковий письмовий тест.

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій.

10. РЕСУРСИ: <http://lib.onu.edu.ua/> - бібліотека ОНУ ім.І.І.Мечникова
<http://www.onu.edu.ua/ru/index.html> - сайт ОНУ ім.І.І.Мечникова
<http://www.ognb.odessa.ua/> - бібліотека ім. М. Горького
<http://www.nbu.gov.ua/> - бібліотека ім. В.Вернадського
<http://lib-gw.univ.kiev.ua/> - бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т.Шевченка
<http://www.filosof.com.ua/> - Інститут філософії ім. Г.Сковороди
<http://www.inst-ukr.lviv.ua/> - Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича
<http://www.gilan.uar.net/nasu/hiuass.html> - Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського

11. Додатки

